

КОНСТРУКТИВИЗМЪТ КАТО ИНОВАТИВЕН ПОДХОД В СЪВРЕМЕННИЯ ЛИТЕРАТУРНООБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЦЕС

Радослав Смаилов
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Абстракт

Конструктивизмът е образователна парадигма, която спомага за потенциалното разгръщане на способностите, знанията и уменията на всяко дете. Идеологическата основа на конструктивисткото знание спомага за това ученикът да бъде активен, деен субект на своите познавателни търсения; да конструира, усвои и реализира разбирането на процесите за собственото учене в контекста на качествено обучение и самообучение. Като активно действащ субект в учебно-образователния процес у ученика се имплементира правото да учи и усвоява знанията на обективния опит непосредствено, чрез мотивирано участие.

Ключови думи: *конструктивизъм, образователна парадигма, активен субект, знания, умения, мотивация, личностно-ориентиран подход*

CONSTRUCTIVISM AS AN INNOVATIVE APPROACH IN THE MODERN LITERARY EDUCATIONAL PROCESS

Radoslav Smailov
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

Abstract

Constructivism is an educational paradigm that promotes the potential development of each child's abilities, knowledge and skills. The ideological basis of constructivist knowledge helps the student to be an active, active subject of his cognitive searches; to construct, acquire and realize the understanding of the processes of own learning in the context of quality teaching and self-learning. As an actively acting subject in the educational process, the student has the right to learn and assimilate the knowledge of objective experience immediately, through motivated participation.

Keywords: *constructivism, educational paradigm, active subject, knowledge, skills, motivation, person-oriented approach*

1. Въведение

Конструктивизмът в българското образование извежда основната идеологическа парадигма, че ученикът е в центъра на учебно-образователния процес, като му е вменена отговорността сам да конструира значения. Приложеният личностно-ориентиран подход на конструктивистката идея предоставя възможността ученикът да се „мисли като творец, активно действащ субект, който присвоява смисли чрез интимното преживяване в опита.“ (Маврова 2007, стр. 94). Оттук следва да се изведе дефиницията, че конструктивизмът е „едновременно теория на ученето и епистемология“ (Дамянова 2005, стр. 48), тъй като идеята, че учешият конструира собствените си знания въз основа на опита, спомага за откриването на нови

перспективи пред самия него, за проектирането на нови значения в търсене на смисъла сам по себе си и за себе си.

2. Материали и методи

Направен е литературнокритически обзор на водещи методологически и методически теоретични разработки в полето на конструктивистката образователна парадигма.

3. Резултати

Кръстева счита, че конструктивизмът е цялостна стратегия за развитие на образованието в съвременното общество, тъй като човешкият ресурс има знакова роля в решаването на социално-икономическите и културните проблеми и личността с нейните изградени знания, умения, компетенции прави „своя принос към общия процес на промяната.“ (Кръстева 2005, стр. 20–38). Обобщава мнението си в контекста на „*информационната революция*“ (Пак там: 20), която поставя училището и училищната институция в нови измерения и визия, предвид динамичните социално-икономически и политически промени. В своята същност конструктивисткото образование и обучение се основава на „*идеята и принципът за лично ориентирано образование*“ (Пак там) където ученикът става активен участник в процеса на учене, той се превръща негов създател и креативен вършител, но не трябва да се подценява водещата роля на учителя като медиатор между ученика и новото знание, тъй като „качеството на образованието се определя от качеството на учителите“ (Пак там, стр. 21).

Основните аксиоми на конструктивисткото знание са заложени в критическото мислене посредством (Клустер 2002, стр. 36–40):

- ⇒ рефлексивен опит и самостоятелни умозаклучения;
- ⇒ информацията като средство за изграждане на критическо мислене;
- ⇒ задаването на множество въпроси за достигане до истината;
- ⇒ решаване на проблеми чрез диалогичност;
- ⇒ убедителни аргументи в защита на правото на мнение;
- ⇒ социално значимо мислене, положено в контекста на културно-историческата ситуация.

Освен че ученикът е център на учебно-практическата дейност, той се мисли и като градивен елемент посредством своя жизнен опит, натрупани знания и ценностна система, което на практика поставя учителя в ролята му на фасилитатор – медиатор между опита и новите знания в осигуряването на задълбочено критическо мислене спрямо излагането на собствени аргументи, тези, съждения и защитаването им. В процеса на учене и натрупване на нови знания е необходимо да се изгради доверие между учителя и ученика чрез (само)рефлексивен подход, който спомага за поддържането на мотивацията и желанието за натрупване на нови знания.

В монографията си Дамянова представя основните принципи на конструктивизма, които задават едно фундаментално специфично поле на „*философия на ученето*“ (Дамянова 2005), изговорено чрез идеята да се промени цялостната комуникативна структура на литературното образование посредством разчупването на вече традиционно утвърдените клишета на нормативност и систематичност. Отличаването на модерномислещия индивид в контекста на комуникативните,

социокултурните и литературните корелати създава предпоставката за нов прочит на литературните произведения (Пак там, стр. 48–49):

- ⇒ ученето е постоянен процес на търсене и конструиране на значения;
- ⇒ индуктивният принцип е основополагащ – частите на отделното цяло трябва да се осмислят и реализират в контекста;
- ⇒ използване на ментални модели, които спомагат учениците да се ориентират в света;
- ⇒ изобретяване на значения, свързани с волята за учене през целия живот.

Стига се до извода, че конструктивистката парадигма стъпва на традициите на когнитивната теория, като *„учещите се конструират свои собствени знания на базата на опита си и на взаимодействието си със заобикалящата ги среда“* (Пак там). Ученето като процес на взаимодействие се установява чрез активното участие на субектите ученици в образователно-възпитателната дейност, като за знанията е необходимо да бъдат разбрани, осмислени и трансферирани на *„равнището на концептуалните връзки в „предмета“* чрез заложените характерни за конструктивизма концептуални мрежи от знания (фреймове) и когнитивни структури (Пак там).

Принципите на конструктивизма, които съставляват цялата теория, може да се обобщят в следното (<https://www.wgu.edu/blog/what-constructivism2005.html#close>):

- ⇒ знанието е изградено върху друго знание – учениците вземат парчета и ги сглобяват по свой уникален начин, изграждайки нещо различно от това, което друг ученик ще построи на основата на предишните знания, опит, вярвания и прозрения.
- ⇒ ученето за самото учене – изграждане на значение и системи от значения;
- ⇒ ученето като активен процес – учениците трябва да участват в света, за да участват активно в собственото си обучение и развитие;
- ⇒ ученето като социална дейност – прогресивното образование признава, че социалното взаимодействие е ключово за ученето, като се използва взаимодействието между участниците в образователния процес.
- ⇒ ученето е контекстуално – мисли се не като отделна част от живота, като изолирана даденост или факт, а като процес в и за самия живот;
- ⇒ знанието е лично – конструктивизмът се основава на персоналния опит и вярвания, което означава, че знанието се превръща в лично дело. Ангажирането на ума е ключът към успешното учене;
- ⇒ мотивацията е ключът към ученето – без мотивация за учащите е трудно да достигнат до миналия си опит и да установят връзки към новите знания.

Фигура 1
Принципи на конструктивизма

Конструктивизмът е „*подход към ученето, който твърди, че хората активно изграждат или създават свои собствени знания и че реалността се определя от опита на учащия*“ (Elliott et al. 2000, р. 256). При разработването на идеите на конструктивистите Арендс заявява, че вярва в личното изграждане на смисъл от учащия чрез опит и че смисълът се влияе от взаимодействието на предишни знания и нови събития (Arends 1998).

Теорията на конструктивисткото учене е жизненоважна за разбирането как учениците учат. Учениците добавят (или изграждат) своите нови преживявания върху текущата си основа на разбиране, т.е. „*ученето е активна умствена работа, а не пасивно приемане на преподаденото*“ (Woolfolk 1993). Новите предизвикателства на съвременното предполагат действен подход, който да осигури на учениците вяра в собствените им способности, в практическите им възможности чрез изграждане на комплекс от компетентности за професионална реализация. Само така ще могат да отговорят на нуждите и потребностите както на самите себе си, така и на социума.

4. Заключение

В основата на конструктивисткото знание е залегнала идеята за „*изграждането и реконструирането на наличните когнитивни структури (схеми) у личността в процеса на овладяване на новия опит, дейности и знания и адаптиране към променящата се действителност*“ (<https://www.vedamo.com/bg/knowledge/paradigmi-na-ucheneto/>). Това предполага схващането за едновременното натрупване както на образователен, така и на житейски опит у учениковото съзнание. Неслучайно конструктивистката естетика се възприема като „*разнообразие от възгледи*“ (Duffy et al. 1996), а не като застинала аморфна структура на пасивно възприемане на знания.

Знанието на XXI век е динамично, бързо променящо се, зависимо от новите образователни тенденции. Образованието е призвано да отговори на нуждите на новото поколение, за да е в крак с европейската образователна рамка за учене през целия живот.

ЛИТЕРАТУРА

- Дамянова, А. (2005). Конструктивизмът – новата образователна парадигма? *Български език и литература*, 5
- Клустер, Д. (2002). Какво представлява критическото мислене? // *Критическо мислене*, 1
- Кръстева, А. (2005). Конструктивизмът – стратегия за развитие на образованието през ХХІ век. *Педагогически алманах*, 13 (1)
- Маврова, А. (2007). За понятията обучение и междукултурна компетентност – начини на употреба. *Българская русистика*, № 3-4
- Пейчева-Форсайт, Р. *Парадигми на ученето като теоретична основа за реализиране на разнообразни модели на електронно обучение*. [онлайн]. Достъпно от: https://www.vedamo.com/bg/knowledge/paradigmi-na-ucheneto/#_4. [Посетено на 05.02.2023]
- Arends, R. (1998). *Resource handbook. Learning to teach*. Boston, MA, McGraw-Hill
- Duffy, T., Cunningham, D. (1996). Constructivism: Implications for the design and delivery of instructions. Jonassen, D. (Ed.) *Handbook of Research for Educational Communications and Technology*. New York
- Elliott, S., Kratochwill, T. et al. (2000). *Educational psychology: Effective teaching, effective learning*. Boston, MA, McGraw-Hill College
- Woolfolk, A. (1993). *Educational psychology*. Boston, Allyn and Bacon
- WGU. *What is constructivism?* [online]. Available from: <https://www.wgu.edu/blog/what-constructivism2005.html#close>. [Viewed 05.02.2023]